E.543

51

Наукообразное изложение

см. стр 76

Олесь Жихаренко.

247

„Борітеся, поборете!
Т. Г. Шевченко.

„ЛИСТОПАД“

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ.

ЦІНА 40 к.

Н72896

Б 54

м. Куп'янськ на Харьківщині.
Друкарня Верніковського у Куп'янську.
1917 р.

З М І С Т:

ПОЕЗІЇ:

Стр.

1. Листопад . . . . . 3.
2. Ще поки . . . . . 3.
3. З днів борні . . . . . 4.
4. Контрасти . . . . . 4.
5. З Бухарової . . . . . 6.
6. З Поля Верлена . . . . . 6.
7. Не журись . . . . . 7.
8. Гаї рідні . . . . . 8.
9. Як ви гарні грози . . . . . 8.
10. Воля . . . . . 9.
11. Рідна мова . . . . . 11.
12. Борцям . . . . . 11.

Статті і замітки:

13. Рани народні . . . . . 12.
14. Рідна мова . . . . . 13.
15. Півроку боротьби . . . . . 13.

ПОЕЗІЇ:

16. Україні . . . . . 14.
17. Українському народові . . . . . 15.
18. Травень . . . . . 15.
19. Під українській прапір . . . . . 16.
20. Спогади . . . . . 17.
21. Питання . . . . . 17.
22. В ирій . . . . . 18.
23. На морі . . . . . 18.
24. В горах . . . . . 19.
25. Бажання . . . . . 20.
26. Хатні богі . . . . . 20.
27. Пісня о домі . . . . . 21.
28. Рідний край . . . . . 22.
29. Падолист . . . . . 22.

Олесь Жихаренко.

„ЛИСТОПАД“

ЗБІРКА ПОЕЗИЙ.

Листопад...

Лільові примерки спадають
На вбрані в злото дерева,—
Терпкую пахощ розливають
Пожовкле листя та трава...
Земля втона в їмлі блакітній,
Поволі диха мов ві-сні!..
Десь чути птаха крик самітний,
Вже й зорі блискають ясні...
П'янить густе повітря груди,—
Немов вино старе, міцне...
Безмежний спокій ліг усюди,
Він горне м'ягко і мене...
Минуло повнозгучне літо,
Життя в роскоші казковій,
Але все те, що пережито,
Не вмерло ще в душі моїй...
Воно зі споминів блакиті,
Ще кида проміні ясні,
Ще сяє в пишнім оксамиті
В який убралось по-весні..!
Воно зміцня мої заміри,
Впасть не дає мені на спід,—
Воно вівтарь моєї віри,—
Згадок рожевих пишний світ..!

Ще поки...

Ще поки сняться сни ясні...
І пристрасть грає ще в мені,
Гаряча б'ється поки кров,

Думки захвачує любов,
Ще поки наде зір природа,
А розум рівність та свобода.
І поки я люблю край рідний,
Народ засмучений наш бідний,
Той доти світ мене манить,
Надія сонечком блищить:
Весь вік боротись хочу я,
За рідний край віддать життя!

З днів борні.

Я вірив гаряче, я так уперто ждав
Побіди повної над ворогами,
Я душу мріями п'янив, думками.
Борцям привіт сердешний надсилав...
Я вірив гаряче, я так уперто ждав...
Але страшний був бій сей зрадникам народа
Вони боротися охочі крадькома!
Мов пугачів зоря лякає їх свобода,—
Приємна, радісна їм—мертвая пітьма...
Страшний був чесний бій всім зрадникам народа!
Борись, як здавна ти, Вкраїно, бідна, мила!
Нехай тебе стріва негод і бід юрба,—
Від них зміцнішає твоє завзяття й сила!
Аджеж остання се—велика боротьба!
Борись, як здавна ти, Вкраїно, бідна, мила.
Я вірю гаряче, я так солодко сню
Що зійде сонечко побіди ще над нами;
Я душу мріями сп'яняю та думками,
Я сміливим борцям привіт свій подаю!
Я вірю гаряче, я так солодко сню!

Контрасти.

В убранні білім
Мов королівна,
В покою милім
Ти богорівна,
Немов лілея
Струнка і біла
Як мрійна фея
Солодко снила...
Тобі ввижалось
Роскішне літо,
Коли пишалось
Злотаве жито,
Коли так млосно
Пахтіли луки
І стоголосно
Тремтіли згуки.—
Коли зазнало
Обіймів тіло,
І серце грало,
Солодко мліло . . .
. . . . . .
А за віконцем
Бурхлива сльота,
В нудзі за сонцем
Уся природа
І рветься в шиби
Зловтішна хуга,
Світ хоче ніби
Поглинуть туга...
А твій коханий
Вже другу любе,
Від щастя п'яний
Її голубе,—
І повний келих
П'є насолоди
В краях веселих,
В краях свободи!

З БУХАРОВОЇ (з россійс.).

Падолист.

О, серденько, не жди ти літа вороття!
Воно вже в далині, в їмлі темніш од ночі
І дивляться з ланів холодних, без життя,
На мене осіні кепкуючії очі...
О, зрайонько ясних, чаруючих надій,
Ви, співи весняні надхнення та кохання
Й вам вороття — нема! І ваш шумливий рій
Сей морок спалахнув журби і завмирання!

З ПОЛЯ ВЕРЛЕНА (з франц. м.).

З книги: „Мудрощі“.

Вслуховуйтесь в спів сей пестливий,
Що туже, щоб вас потішати,—
Що може крізь сум жартувати,
Дзвеніти мов струмень рухливий...
Ця мова приникшла, приємна
І навіть знайома вам наче,
Вдова по дружині так плаче
В жалобі поважно, таємно...
У бганках сумного убрання
Так вітер бурхливий кружляє;
Й мов зірка, мігочучи, сяє
Блеск істини,—слово пізнання!
І каже вам голос той любий:
“Немає—життя без кохання,
“І вчинки лихі й почування,
“Як прийде, косою смерть згубе!“
Він каже слова вам ласкаві
О радощах бути безвістним,
О щасті найціншім, первістнім,

Жить в тиші без думки о славі...
Вслуховуйтесь в спів безнастанний,
Що диха наївним благанням:
"Ідіть до всіх скутих стражданням!
„Їх втішить бо вчинок бажанний!"
Йміть віру цій пісні пестливій,
Що серце в журбі не вражає,
Що просто, а любо навчає...
Йміть віру ій мудрій, чутливій!..

Не журись!..

(З. Менделевича).

Не журись, що осінніми днями
В'януть віти шумливого бору,
Що густішає мла над ланами,
Що світ мертвим ввижається зору,
Не журись тоді ти,
Як що з думкою можеш святою
Під холодною млою
Жваво, сміливо йти!
Не жалкуй, що змарніла природа,
Як що квітнуть у серці надії,—
І з душі, як бурхливії води
До життя ринуть райдужні мрії!
Що осіння ся мла
В блиску добрих думок і роботи,
Там—де геній свободи,
Де—братерства земля?!

ГАЇ РІДНІ.

Гаї мої рідні в красі небувалій!
Як дуже, як хутко вас осінь змінила!
Миліше самотному в тузі чималій
Краса ваша хвора, сумна і змарніла!
Захоплений глибоко сею красою
Я жаль свій пекучий на час забуваю
І з стомлених грудей живою юрбою
Чуття пів—заснулі й пісні викликаю...
. . . . . .
О, рідна! Скоріше в обійми з любовью
Схилися до мене! Я казки бажаю!
Спочить хоче серце з гарячею кровью
Під голос твій любий, мій янголе раю!

---

* * *

Як ви гарні грози
Раннею весною!
Вас стрівать душею
Любо молодою!
Не страшні ій бурі
По весні та літом,
Тільки вона краще
Криється ще цвітом!
А коли нам зрадять
Із літами сили,
Піде день на захід
До хреста—могили,—
Стомлять буйне серце
Сльози, болі, туги
Зватимуть на спокій
Рани та недуги,
Ой, чому прокльони
Нам тому казати

По-весні що вміло
Серце чарувати?
Ні робить се сором!
Квіти облетіли,
Осінь навіває
Співанки журливі,
Але хай минуле
Не вміра святеє!
В серцеві хай сяє,
Геть жене все злеє!

В о л я.

Долго, люба Україно,
Наша рідна мати
Довго ти спала в темноті
Аж боюсь згадати!
Напів-вмерлая в тумані
Спала ти, мовчала
Позабула давню славу,
Що як грім згучала!
А коли, було, проснешься
На хвилину, ненько,
Тільки й мовиш: „бідні діти!“
І зітхнеш тихенько,
Тай замовкнеш... оттаке-то
Діялось між нами,
Але час прийшов великий
Битись з ворогами!..
Повставали від сну діти
Під грім, блискавиці
І здобули собі зброю,
Шаблі та рушниці.
Всполохнулись хижі зграї:
„Бач, чого бажають?

Шо ж то й справді вони волі
Від нас дожидають?
„Стійте, лишень! Ми спиним вас!
„Не турбуйтесь милі!
„Буде вам життя, як здавна,
Тихе, мов в могилі...“

. . . . . .

Ось ця Воля, ця—Святиня
Що борці чекали
І що панєю ясною
Радо уявляли...
Вам здавалось на Вкраїну
Прийде вона в гості
Із барвинком, із хрещатим
В хату на помості?
Вам здавалось: вона прийде
Радісна, щаслива,
Наче ранок той майовий,
Дівчина вродлива?
Ні! Дивіться яка квола
Стала на порозі.
Підійдіть та привітате
Страдницю в дорозі?
Та стрівайте! Ще не плачте
Не вдавайтесь в тугу!
Бо Вкраїна буде вільна,
Здійме всю наругу!
Бо Вкраїна разом встане,
Сміло, вільно йтиме,
Всіх дітей бо, щира мати,
Ув обійми прийме!..
Бо Вкраїна найпишнішим
Ще цвістиме раєм,—
Бо ми всі її бороним,
Як життя кохаєм!

(В співробітництві з Винником).

Рідна мова.

О, рідна мово! Ти як мед пахучий,
Як спів пташини в лісі по-весні!
О, рідна мово! Ти, як щит блискучий,
Мов шабля гостра в полум'ї борні!
Люблю тебе, музичну, чарівливу,
Моя ти втіхо в гореві й журбі
Тобі складаю пісню сю пестливу,
Скарби душі всі віддаю тобі!
Живи й рости! Хвилюйсь, згучи як море,
Гартуй борців Вкраїні дорогій!
Зайнявся досвіт. Він пітьму поборе,
Розвіє смуток у землі моїй!

18—IV—1917.

Борцям.

Борітесь в імья переконання
Завзято, друзі!
Велика сила—святе єднання
У спільнім русі!
Любіть Вкраїну, та працю вільну,
Народ свій бідний!..
Несіть пізнання в скарбницю спільну,
У край свій рідний!
Нищіть зненависть, женіть недолю,
Байдужність мертву!
Віддайте серце, свій розум й волю
Вкраїні в жертву!
Цінуйте досвід свій вище всього,
Свій шлях без-впину!
Працюйте добре для краю свого,
Всі до загину!

Щоб вам підтримать святу свободу.
Борітесь жваво
И буде дяка вам од народу
І вічна слава!

Рани народні.

„ГОЛОС НАРОДА“ 1917 р.
М. Київськ.

Рани народні! Пекучі, великі, глибокі рани се забуття свого національного імені, се—духовна темнота, се—байдужість до спільного діла! З страшним жалем, з гіркою мукою дивлюся я на багатьох з тих синів України, які позрікалися роду свого, позагублювали своє рідне, національне ім,я... З сумом дивлюся на наших людей темних, раз'єднаних, несвідомих, байдужих!—Але раніш ніж кинути їм гіркі докори, погляньмо, друзі народні, на обставини їх буття! Гукайте їх до життя повного, національно свідомого,—ведіть на певні шляхи, туди,- де Світло Науки, де- радість єднання, де- щастя свободи! О, ви, діячі народні! О, ви, робітники на ниві народній! Єднайте ся в товариство чесне!“ на славу поета Франка! Пам'ятаючи пораду другого нашого поета Филянського,—„Гукайте їх! Вони десь заблудились!“ Я вірю гаряче, що сонце не зайшло! Туманів темні хмари не спустились і всі оті, хто в лісі заблудились, борцями Волі стануть! З німих могил живі повстануть.

Рідна мова.

Прийшла воля! Роснались кайдани України! Настав великий час за-для рідної землі, за-для рідної мови. Треба цініти, любити велику красу, рідного, вільного слова! Всім серцем, розумом, всіма способами треба надати йому непереможну силу розквітнути найвільніш на славу України, на славу всіх борців за волю її та всіх великих та малих народів проти їх ворогів! Нехай щасливо живе наша вільна Україна і могутна, свята, вільна, рідна наша мова!

III.

Півроку боротьби.

Півроку минуло, як упав трухлявий трон царський. Повітря свободи оживчею хвилею огорнуло велику тюрьму народів,—державу Російську!.. Високо підвівся прапор з яскравим надписом: „Земля і Воля!". Широки лави народні вийшли на шлях здобуття своїх прав. Прокинулась Україна, повстала як фенікс з-під попілу,- і кличе своїх вірних синів під жовтоблакитний свій прапор,—кличе до федерації,- до братерського співжиття зо всіма народами Россії!..

Ми, українці, яких було отруєно келихом отрути старої російської власти, ми подвійно зраділи сяєву Сонця Волі, але на нас упала і подвійна боротьба за свою землю, за свою волю! Були щасливі часи, були великі події, які ми пережили, а найбільше було гірких хвилин, лихих годин в великій боротьбі, що тільки шо почалася!..

На горе наше багато ворогів ми стріли серед своїх, серед несвідомих та темних, або лякливих та зрадливих людей. Багато ворогів знайшлося і серед братнього народу... І тоді старі рани занили болізніше, старі обиди повстали в спогадах яскравіш од нових обид, од нових наруг!!

Мимо волі скрикнеш:

„Сміється хтось, плює нам в рани,
„Цілує, як вогнем пече,—
„При нас на нас кує кайдани
„І обіймає гаряче...
„—О, хто-ти? хто ти невідомий,
„Ти, сину ночі і гріха?..
„І голос в відповідь знайомий—
„—Я—Каїн, брате! ха, ха, ха!“.

(О. Олесь, т. V).

Але вірю,—братні непоразуміння розвіються порохом!—„Бо встав народ, встав наш народ—тітан, облитий потом, слізьми, кровью і руки з ніжною любовь простяг в небесний океан!..„ (О. Олесь, т. V).

УКРАЇНІ.

Вставай прокидайся Вкраїно!
Ти довго та твердо спала,
Ти довго ховала страждання,
Живцем у труні мов була...
Тебе сповивали тумани,
Томила холодна їмла,
Кували тебе у кайдани,
Ти злую отруту пила!..
Але вже новий день підходе:
Нова рожевіє заря!

Устань та борись безнастанно,
Недолі гніт кинуть пора!
Промов бо міцне своє слово.
Минуле лихе забувай!
До світа іди безупинно,
В броні найшляхетна бувай!
Тоді твої вороги змовкнуть,
Ти славою вкриєш себе,—
Ввесь світ поважатиме вічно,
Тоді краю любий, тебе!
1915 р.

УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ.

Не марно в світові жили
Борці за волю для рабів!
Народе мій! як пан землі
Зірви гніт кайданів!
І гучно стрітимуть співці
Надівши пишнії вінці
Хвалою досвіт золотий,—
Коли настане час святий,
І ти, покривджений народ,—
Знов візмеш свій орлячий льот.

Таврія. 1916 р.

ТРАВЕНЬ

Чаруючий ранок ясний, весняний
Як море блакить небосхила
І квітнуть черешні і буз чарівний
І груша старенька похила...
Мов світлі сни
Так гарні лани,—

Де свято велике повстало весни!
Ой, досить—недолі
Турбот і жалів,
Привіт святій Волі,
Зорі кращих днів!
Як сильно забилося серце моє:
Гарячая кров в нім хвилює.
Бо сонце оживчії проміні ллє
І ширить життя, що вирує
На лоню гаїв,
Степів і садів
І в водах прозорих озер і ставків!
Вкраїно, о мати,
Всі пута зірви!
Ламай ржаві грати,
Щасливо живи!

20 травня 1917 р. М. Куп'янськ.

ПІД УКРАЇНСЬКІЙ ПРАПІР!

Ти, жовтоблакитний наш прапоре, рідний,
Під себе вкраїнців з'усюди, єднай!
Народе великий! Народе наш бідний,
Свободу та рідную Землю кохай!
Засяло бо сонце свободи яскраво,
Минають вже довгі незгоди віки.
Усюди Вкраїни розносится слава,
Щасливі надходять для неї роки.
Послухайте люде: пташки заспівали,
Повіяло волі повітрям ясним.
Великії заклики вже прозвучали
Під прапором жовтоблакитним, старим!
І буде Вкраїна багата і вільна,
Неслави не знатимуть діти її!

Рішуче, могутно, але все-ж повільно
Здійснить бо всі мрії святії свої!

Олесь Жихаренко
та Михась Костенко.

15 червня 1917 р.
м. Куп'янськ.

СПОГАДИ.

Веснонько щасливая! Молодосте милая!
Де сховались ви?
Чом мені лишилася співанка журливая
Та важкії сни?
Знаю й сподіваюся, сонце знов проміннями
Світ позолотить,—
Розійдусь я з тугою, з горем, з голосіннями
Всю ясную мить!
Думкою завзятою, радістними мріями
Я закличу знов
Давнюю бувальщину з світлими подіями,
Молоду любов!
І юрбою дружньою тіні незабутнії
В хату увійдуть
І казки повідають про діла славутнії
Про веселу путь!
Й замовкнуть всі, занедбані жалощі колишнії,
Біль ущухне ран!
Розгойдають співи бо, смиліві та втішнії
Ввесь журби туман!..

Питання.

Чом в серці в мене
Буя кохання?
Таке шалене

Без сподівання?
Чом в моїм серці
Хвилюють луки,
Квіток коверці
Встають з-за муки?
Чом в нім співають
Пташечі хори?
Без меж спливають
З глибинь простори?
Чом я так дуже
Тебе кохаю?
Тобі ж—байдуже —
Се, квітко раю!

В ирій.

Зодяглася Осінь в пишнее убрання,—
Паморозь мережки шити почина...
По садах схилилось, помарніло зілля
І ланів пожовклих журна далина...
І в душі розлягся зойк якийсь таємний,
Спів якийсь тремтячий, жалістливий спів,—
Чую, гомонять се зграі дум рухливих,
Лагадяться в ирій, в край веселих днів...

На морі.

Море покрилось горбами,
Лавою йшло на піски...
Піну з-під хвилі крилами
Жваві зривали чайки!..
Грізно громадились хмари,
Птахом мій плинув байдак...
Бурі величної чари

Весь мій розвіяли ляк...
Плинути, плинути далі
Хтілось мені залюбки,
Щоб буруни вколисали
Споминів журних гуртки,
Щоб затопили у морі
Купу сумнівів моїх
І шоб на вільнім просторі
Вільно я дихати міг...

Коктебель, Крим.

В горах.

Ой, піду я в гори, ой, піду я в гори;
Я зійду до верху, де шпиль більший сяє,
Де безмежні шири, чарівні—простори,
Де свавільний сокіл,—де орел кружляє,—
Слухатиму там я вітронька розмову,
Що гуля веселий по-над тихим долом,
Тамо себе вільним чутиму я знову,
Не таким недужим, безнадійно кволим!
В сім кутку цілиннім, в сім кутку свободи,
Сонце світе инче, золоте, яскраве,—
Там квітки не гинуть од негоди—сльоти,
Там повітря свіже, але так ласкаве...
Там курінь чабанський в скелях одшукаю,
Що стоїть на кручі, мов дубок похилий,
Там старого діда щиро привітаю,
Що такий рум'яний, дужий, жартівливий...
З ним люблю розмови я про дні колишні,
Про походи давні, про життя минуле...
Чую радо жарти, співи тихі, втішні,
Що моє до нього серце пригорнули..

Бажання.

„Soyons heureux de nous sentir enfants..
Et gardons nous, volets fermes, de gense srop
sages...“
Em. Verhaeren.

О, бувай рум'яна, гожа,
Завжди радісна, хороша,
Наче пташка говірка,
Хай всі примхоньки пустенькі.
Всі турботи, сни важкенькі
Розійдуться без слідка...
Квітні, як лілея біла!
Завжди ніжна, завжди мила,
Та про щастя ворожи!
О сумнівах, о недолі,
О гризотах, о неволі,
Поки що, то не кажи!

Хатні боги.

З Вінцента Поля (з польської)

Ти, рідна стріхо, ти сільский мій храме.
Щоб ні лучилось, я до вас вертаю,—
Бо ваші чари завжди пам'ятаю,—
Бо вірним серцем хочу бути з вами!
І вічно, вічно з жайворонком, стиха,
Як май прилине, спів луна журботи
До того храму, до тієї стріхи,
Де нас вітали срібні зорі й води!
Чи жив щасливо, чи пройшли дні марні,
Сільскої липи—найсвіжіше листя!
Сільскі рослини—найзеленьші, гарні!

Річки глибокі—найвесельші, чисті!
Й мов янголи,—сторожа тиши, втіхи,—
Батьків нас тіні тут обороняють
Од суму, кривди під притулком стріхи
І милость Божу завжди закликають!

Пісня о домі.

М. Конопницької (з польскої мові).

Ти любиш дім, свій рідний дім,
Що в літню ніч, весь в срібній млі
Вартує сон мешканцям всім,
Що гоє сум, твої жалі?
Ти любиш дім, старий той дах,
Що байку зна о давніх днях,
Хитких воріт старий поріг,
Що зустрічає шумом вільх?
Ти любиш дім, солодкий дух
Скошоних трав та жовтих нив,
Дух рідних лип, їх шум та рух,
Квітки шипшин і груш, і слив?
Ти любиш дім, твій темний бір,
Що повен мрій, що повен дум,
Степів, ланів, безраїй шир,
І хуги зойк, і вітру шум?
Ти любиш дім, свій рідний дім,
Що в час негод, в зневірря дні,
Коли гудів раз-по-раз грім,
Розвіяв геть думки сумні?
Коли так любиш, хочеш ти
Хліб їсти свій з ланів твоїх,—
То й треба дім свій берегти,
Тримати серце в стінах тих!

Рідний край.

З Гейне (за Вейнбергом)

(з німецької)

Сонця, щастя йшов шукати,
Голий, кволий став вертати,
Бо одежу та надії
В мандрах всі зносив міцнії,
Бідний силою, худий...
Втішься. Близько дім вже твій!
Рідна земле! Ти—як мати!
У тобі—солодко спати!
Хто-ж кульгавий, став сліпий,
Той не вернеться в край свій...
Плаче в горі неутишнім!
Боже, змилуйся над грішним!

Падолист.

Од думок рожевих, пишних
Слідоньку нема!
В серці мерхнуть сподівання —
Пустка—там,—пітьма...
Промайнули сни щасливі,
Але жаль зоставсь...
Нудно, моторшно, сумно
Шлях мій роспочавсь...
У юрбі людскій, веселій
Йду сомотно я

вкриває ться тернами
Путь нова, моя!
В'яне мій вінок барвистий
Жадань, дум, надій!
Рве все лист'ячко та квіти
З нього суховій!..

Олесь Жихаренко.

КІНЕЦЬ.

Перевірено 1947 р.